

JOGFORRÁSOK A GYÓGYPEDAGÓGIA KÖRÉBŐL

Kozup Sándor¹

Cite: Kozup Sándor (2026). Jogforrások a gyógypedagógia köréből. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat [Special Treatment Interdisciplinary Journal]*, 12(1), 111–123.
Idézés: DOI <https://doi.org/10.18458/KB.2026.1.111>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

EP / EE: Ethics Permission / Etikai engedély: KB/2026/0009

Reviewers: *Public Reviewers / Nyilvános Lektorok:*

- Lektorok:**
1. Nagy Éva Annamária (dr., jur.), Debreceni Egyetem (Magyarország)
 2. Simó Ferenc (jur., PhD), (Magyarország)

Anonymous reviewers / Anonim lektorok:

3. Anonymous reviewer (PhD) / Anonim lektor (PhD)
4. Anonymous reviewer (PhD) / Anonim lektor (PhD)

Absztrakt

Jelen tanulmány a magyarországi és nemzetközi jogforrások rendszerét mutatja be a gyógypedagógia szemszögéből. A publikáció a gyógypedagógiai nevelés azon feladatellátási területeire összpontosít, amelyknél példákon keresztül érzékeltethetők a jogforrások szabályozói kerete. Ennek megfelelően a tanulmány a következő területeken vizsgálja a Magyarországon alkalmazandó jogforrások körét: 1) hazai, belső jogforrások, 2) a nemzetközi jogforrások, 3) Európai Unió jogforrások, 4) jogforrási jellegű bírói gyakorlatok.

Kulcsszavak: tárgyi jogforrások, gyógypedagógia, nemzetközi jog, Európai Unió jog

Diszciplínák: jogtudomány, neveléstudomány

Abstract

LEGAL SOURCES IN THE FIELD OF SPECIAL EDUCATION

This study presents the system of Hungarian and international legal sources from the perspective of special education. The publication focuses on those areas of special education service delivery where the regulatory framework of legal sources can be illustrated through practical examples. Accordingly, the study examines the scope of legal sources applicable in Hungary in the following areas: (1) domestic legal sources, (2) international legal sources, (3) sources of the European Union law and (4) judicial practices with the character of legal sources.

Keywords: sources of law, special education, international law, European Union law

Disciplines: legal science, educational science

¹ Kozup Sándor (dr. jur.), főigazgató, Csillagfűrt EGYMI, Ózd (Magyarország). E-mail: kozups@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0009-0004-2866-6135>

A jogforrások egyrészt azt határozzák meg, hogy a jogi rendelkezések honnan erednek, mely testületek és szervek alkotják meg ezeket (pl. az Országgyűlés vagy a Kormány) másrészt, hogy honnan ismerhetők meg ezek a rendelkezések (Pokol, 2000, 46.). A magyar jogrendszer három jogrend forrásából épül fel (Téglási, 2025, 10.): 1) a hazai, belső (magyar/nemzeti) jog, 2) a nemzetközi jog, és a 3) Európai Unió jogrendje.

A jogforrás fogalma az Általános kislexikon szerint: „jogforrás: a jog keletkezésére és/vagy megismerhetőségére utaló fogalom. Az ún. kontinentális jogrendszerek jogirodalmában a belső [jogforrás] a jogalkotó erőt vagy szervet jelenti, a külső [jogforrás] a jog megjelenési formáját (törvény)” (Bárány et al., 2005, 343-344).

Meg kell különböztetni a „jogforrási hierarchiát” és a „jogszabályi hierarchiát”. A jogforrási hierarchia szélesebb kategória, mint a jogszabályok hierarchiája. A jogforrási hierarchia az adott állam összes jogforrásának egymáshoz való viszonyát igyekszik meghatározni. A jogszabályok hierarchiája csak a jogalkotó szervek által alkotott jogszabályok közötti viszonyt rendezi. A jogszabályi hierarchia lényege, hogy a hierarchia alacsonyabb szintjén álló jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal.

Jelen tanulmány a magyarországi és nemzetközi jogforrások rendszerét a gyógypedagógia szemszögéből mutatja be, annak érdekében, hogy a különböző jogforrásokkal találkozó pedagógusok/gyógypedagógusok a mindennapi munkájuk során tisztán lássák az egyes jogforrások mögött megjelenő tartalmakat, kötelezettségeket és annak megfelelően jogszerűen tudják irányítani a saját cselekedeteiket.

Hazai, belső jogforrások

Alaptörvény

Hazánkban a jogforrási hierarchia csúcán az Alaptörvény áll, mely általánosan kötelező maga-

tartási szabályt állapít meg. Magyarország jogrendszerének alapja, mindenkre kötelező, valamint érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult.

Az Alaptörvény Szabadság és felelősség része az alkotmányos alapjogokat sorolja fel, főként az Európai Unió Alapjogi Chartájára támaszkodik. A fejezet az emberi méltóság sérthetlenségének rögzítésével indul, majd a második harmada tér ki a közművelődéshez való jog, a hátrányos megkülönböztetés tilalmának és a szociális támogatások biztosítására.

A gyógypedagógiai intézményi ellátás szempontjából fontos, hogy nem tesz különbséget az Alaptörvény a művelődéshez való jog tekintetében a természetes személyek között. Vagyis mindenki számára – a fogyatékos tanulónak is - biztosítja az állam az ingyenes alapfokú oktatást és a hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatást. Hazánk garanciákat vállal arra, hogy a fogyatékos személyek hátrányos megkülönböztetésben nem részesülhetnek, sőt elkötelezett amellett, hogy külön intézkedésekkel „pozitív diszkriminációval” védjék, támogassák őket.

XI. cikk (1) bekezdés: Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.

(2) Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülő törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

XV.cikk: (2) bekezdés: „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

(5) bekezdés: „Magyarország külön intézkedések-

kel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

XIX.cikk (1) bekezdés: „Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult”

Az Alaptörvényt követik a különböző jogszabályok, méghozzá a következő sorrendben:

- 1) törvények, törvényerejű, illetve a törvény erejével bíró rendeletek
- 2) a Kormány rendelete, a Magyar Nemzeti Bank elnöke rendelete,
- 3) a Kormány tagjainak (miniszterelnök, miniszterek) rendeletei,
- 4) az önálló szabályozó szerv (NMHH, MEKH, SZTFH, OAH–2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1§ (3) bekezdés) vezetőjének rendeletei, valamint a
- 5) helyi önkormányzati rendeletek.

Törvények

A törvény az Országgyűlés, mint törvényhozó hatalom által megalkotott, írásba foglalt jogszabály, amely a jogszabályi hierarchiában közvetlenül az Alaptörvény alatt, de minden más jogszabálytípust (például rendeleteket) megelőzve a legmagasabb szinten áll. A törvények rendelkezései nem lehetnek ellentétesek az Alaptörvénnyel, ugyanakkor a hierarchiában minden más jogszabálytípust – például a kormányzati vagy miniszteri rendeleteket – megelőznek. (Téglási, 2026; Szabó, 2012).

A teljesség igénye nélkül kronológiailag emeljünk ki néhány törvényt, ami a sajátos nevelési igényű tanulók és/vagy fiatalok élete szempontjából releváns.

A szociális igazgatásról és szociális ellátásáról szóló 1993. évi III. törvény

A gyógypedagógiai ellátásban részesülő tanulók családjainak pénzügyi támogatási lehetőségeit a szociális igazgatásról és szociális ellátásáról szóló 1993. évi III. törvény biztosítja. Maga a törvény első szakasza determinálja a törvény célját, mely „a szociális biztonság megteremtése és megőrzése érdekében meghatározza az állam által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit.” Azaz a jogszabály célja, hogy biztosítsa a társadalmi szolidaritás érvényesülését és védelmet nyújtson azoknak, akik önmagukról nem tudnak megfelelően gondoskodni – ideértve a fogyatékosággal élő személyeket is.

A jogszabály két nagy területet szabályoz:

- Szociális igazgatás: Meghatározza a szociális ellátórendszer szervezeti kereteit (pl. állami, önkormányzati, civil fenntartók feladatait). Rögzíti a hatásköröket, eljárásokat és az ellátások igénybevételének szabályait.
- Szociális ellátások: Három fő csoportba osztja az ellátásokat: 1). Pénzügyi ellátások – pl. aktív korúak ellátása, GYOD, ápolási díj, időskorúak járadéka, lakásfenntartási támogatás, települési támogatás. 2) Természetbeni ellátások – pl. közgyógyellátás, étkeztetés, temetési segély, közüzemi díjtámogatás. 3). Személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatások – pl. házi segítségnyújtás, családsegítés, nappali ellátás, bentlakásos intézmények (pl. idősek otthona, fogyatékos személyek otthona).

Pénzügyi ellátások közül a 38. § rögzíti kik jogosultak a gyermekek otthongondozási díjra (röv.: GYOD) – a gyermek életkorától függetlenül – az a szülő jogosult, aki a súlyos fogyatékoságából vagy tartós betegségéből eredően önellátásra képtelen gyermekéről gondoskodik. Azt, hogy ki az önellá-

tásra képtelen, a 6 éven aluli gyermekek esetében szakorvos, egyéb esetekben szakértő állapítja meg. A vizsgálat arra terjed ki, hogy az ápolat gyermek bizonyos tevékenységek elvégzésében – étkezés, öltözködés, tisztálkodás, illemhelyhasználat, kontinencia, lakáson belüli közlekedés, köznevelési intézmény látogatása során – mennyiben szorul segítségre. A GYOD összege 2026-tól bruttó 322.800 Ft (2025.évi LXIX. tv. 69.§ (3)a).

Szintén pénzbeli ellátások közül a 41-44. § rögzíti azon hozzátartozó körét, aki Ápolási díjra jogosult. Ő az, aki a 18 év alatti súlyosan fogyatékos, vagy tartósan beteg személy otthoni gondozását, ápolását végzi és a GYOD-ra való jogosultság nem áll fenn. Külön meghatározásra kerültek a kiemelt és az emelt ápolási díjak jogosultági feltételei. Kiemelt ápolási díj esetében az alapösszeg 180%-a, míg emelt ápolási díjnál az alapösszeg 150%-a jár. Az ápolási díj összege 2026-tól 51.760 Ft (2025.évi LXIX. tv. 69.§ (3) c).

A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény a magyar jogrendszer egyik alapvető jogszabálya, amely a gyermekek jogainak védelmét szolgálja, és meghatározza a gyermekvédelmi ellátások rendszerét, valamint a kapcsolódó kötelezettségeket és feladatokat. Célja a gyermekek jogainak, érdekeinek érvényesítése, egészséges személyiségfejlődésük elősegítése, valamint a családjából kikerült gyermekek biztonságának garانتálása.

A törvény előírja a fogyatékos gyermek különleges ellátásához való hozzáférést. Ezeken belül a természetbeni ellátások közül kiemelt szerepet tölt be az intézményi gyermekétkeztetés.

A 21/B.§ rögzíti azt, hogy kinek biztosított a díjmentes és kinek a kedvezményes térítési díj. Ez alapján óvodai ellátás esetén a fogyatékos gyermeknek díjmentes, míg az általános iskolás tanulók esetében, ha rendelkezik a gyermek rendszeres

gyermekvédelmi kedvezménnyel (röv.: RGYVK) vagy nevelésbe vették, akkor díjmentes. Szakiskolai, készségfejlesztő iskolai képzésben tanulók esetében 50%-os kedvezményes térítésre akkor jogosultak, ha rendelkezik a gyermek RGYVK-val vagy nevelésbe vették vagy utógondozói ellátásban részesül.

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény határozza meg a fogyatékos emberek alapvető jogait, rehabilitációjának feltételeit és a társadalmi részvételüket segítő esélyegyenlőség megteremtésének kereteit. A törvény célja a fogyatékos személyek jogainak, szabadságjogainak érvényesülésének elősegítése a mindennapi életben. Ahhoz, hogy a fogyatékos személyek könnyebben tudjanak élni a lehetőségekkel, és a társadalmi élet aktív résztvevői lehessenek, a III. fejezetben rögzíti az esélyegyenlőség biztosításához szükséges 5 célterületet, mint az Egészségügy; Oktatás, képzés; Foglalkoztatás; Lakóhely, közösségbe való befogadása, önálló életvitel; Kultúra, sport. Ezek közül a számunkra legrelevánsabb az Oktatás, képzés.

A 13.§ rögzíti, hogy a fogyatékos tanulónak joga van, az állapotának megfelelően és életkorától függően a gyógypedagógiai neveléshez, oktatáshoz függetlenül attól, hogy szegregált vagy integrált formában szükséges megkapnia azt.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényt azzal a céllal alkották meg, hogy megakadályozza a diszkriminációt bármely egyénnel vagy csoporttal szemben, például nem, kor, nemzetiség, vallás, fogyatékoság, szexuális irányultság stb. alapján. (lásd: 8.§). Összehangolja a magyar jogrendszert az Európai Unió irányelveivel, különösen az egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség terén. Továbbá, hogy

előmozdítsa a társadalmi befogadást és biztosítsa, hogy a hátrányos helyzetű csoportok, köztük a fogyatékossgal élők, egyenlő eséllyel vehessenek részt az élet minden területén – az oktatásban, a munkavállalásban, a közszolgáltatásokban stb.

A törvény két nagy pillérré épül:

- Egyenlő bánásmód követelménye: Minden személyt megillet az egyenlő bánásmód, azaz tilos a hátrányos megkülönböztetés. Közvetlen és közvetett diszkrimináció, zaklatás, megtorlás, jogellenes elkülönítés és hátrányos utasítás egyaránt tilos. Az egyenlő bánásmód követelménye különösen kötelező a munkáltatókra, oktatási intézményekre, egészségügyi és szociális szolgáltatókra, hatóságokra és közszolgáltatókra nézve.
- Esélyegyenlőség előmozdítása: Az állami és önkormányzati szervek kötelesek esélyegyenlőségi programokat kidolgozni, különösen a hátrányos helyzetű csoportok – köztük a fogyatékos emberek – támogatására. A törvény létrehozta az Egyenlő Bánásmód Hatóságot (melynek feladatait 2021-től az Alapvető Jogok Biztosa látja el), amely vizsgálja a diszkriminációs ügyeket és szankcionálhat. A törvény különösen hangsúlyozza a fogyatékossgal élő emberek védelmét: Tilos minden hátrányos megkülönböztetés fogyatékossgal alapján. Például nem lehet valakit kizárni munkából, oktatásból, szolgáltatásból, vagy hátrányosan megkülönböztetni pusztán fogyatékossga miatt.

Emellett a törvény megfogalmazza a következő elvárásokat is

- Ésszerű alkalmazkodás kötelezettsége: Az intézményeknek és munkáltatóknak ésszerű mértékben hozzá kell igazítaniuk a környezetet, eszközöket, munkafeltételeket a fogyatékos személy igényeihez (pl. akadálymentesítés, segédeszköz, rugalmas munkarend). Ennek elmulasztása diszkriminációnak minősülhet.

- Pozitív intézkedések lehetősége: A törvény megengedi a pozitív diszkriminációt (pl. támogatási programokat, kvótákat), ha azok célja a fogyatékos emberek tényleges esélyegyenlőségének megteremtése.

Az esélyegyenlőségi programok (lásd 31.§): kiemelt célcsoportja a fogyatékossgal élő emberek – az önkormányzatoknak és közintézményeknek kifejezetten rájuk is figyelemmel kell lenniük a tervezés során.

A magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról szóló 2009. évi CXXV. törvény

A jogszabályt azért alkották, hogy: biztosítsa a jelnyelv hivatalos elismerését, mint a magyar nyelvvel egyenrangú kommunikációs eszközt, előmozdítsa az esélyegyenlőséget a hallássérült emberek számára az oktatásban, a közszolgáltatásokban és a társadalmi életben, és megvédje a jelnyelvi kultúrát, mint a siket közösség identitásának részét.

A törvény külön figyelmet fordít a hallássérült SNI tanulóakra, akiknek a tanuláshoz és a fejlődéshez a jelnyelv használata elengedhetetlen:

- Oktatási jogok: a hallássérült gyermek számára biztosítani kell, hogy jelnyelven vagy jelnyelvi tolmács segítségével tanulhasson.
- Szabad nyelvválasztás: a szülő és a tanuló választhat, hogy jelnyelvi vagy hangzó nyelvi kommunikációs formában kíván részt venni az oktatásban.
- Kétnyelvű oktatás támogatása: a törvény elősegíti, hogy a hallássérült tanulók jelnyelvi és magyar nyelvi készségeik egyaránt fejlődjenek.
- Akadálymentes kommunikáció: az iskoláknak és közintézményeknek gondoskodniuk kell a jelnyelvi tolmács vagy technikai segédeszközök (pl. feliratozás, vizuális információk) biztosításáról. Például ilyen a felsőoktatási jegyzetelő szolgáltatás vagy a jelnyelvi tolmácsszolgálat biztosítása konkrét intézkedés az

esélyegyenlőség megteremtésére (Szentkatolnay et al, 2011).

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény

A jogszabály meghatározza a magyar köznevelés rendszerének alapelveit, szervezetét és működését, valamint biztosítja minden gyermek – köztük a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók – számára a minőségi, egyenlő esélyű oktatáshoz való jogot. A törvény egy államilag szabályozott, egységes köznevelési rendszert hozott létre, amely a következő fő elemekből áll:

1) Köznevelési intézmények: a rendszer magában foglalja: az óvodákat, az általános iskolákat, a középfokú iskolákat (gimnázium, szakképző iskola, technikum), a kollégiumokat és a pedagógiai szakszolgálatokat (pl. nevelési tanácsadás, fejlesztő foglalkozás, logopédia) és a gyógypedagógiai /konduktív pedagógiai intézményeket (lásd 15.§).

2) Központi irányítás és finanszírozás: A köznevelés állami feladat, ezért a fenntartói és szakmai irányítói szerepet elsősorban az állam (az Oktatási Hivatal, a Klebelsberg Központ, a Belügyminisztérium, területileg illetékes Tankerületi Központ) látja el. A törvény célja, hogy az ország minden pontján azonos minőségű oktatás legyen elérhető.

3) Tartalmi szabályozás, melyek a törvény keretrendszerét határozzák meg: a Nemzeti alaptanterv (NAT), amely kijelöli a nevelés és oktatás alapértékeit, fejlesztési céljait, a kerettantervek, amelyek az egyes iskolatípusokra, évfolyamokra és tantárgyakra bontják le a követelményeket, valamint az intézményi pedagógiai programok, amelyek az adott iskola helyi sajátosságaihoz igazítják az oktatást.

A törvény külön fejezetben határozza meg a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók jogait és az őket megillető támogatásokat.

Az SNI tanuló fogalma: „Az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd-

fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” (2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről, 4. § 25. pont).

Az SNI tanulók nevelése és oktatása: A törvény szerint: Az SNI tanulóknak különleges bánásmódra van joguk, oktatásuk történhet integráltan (éptársaikkal együtt) vagy szegregáltan (speciális intézményben), az iskoláknak biztosítaniuk kell a személyi és tárgyi feltételeket (gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus, speciális taneszközök, akadálymentes környezet). A cél az, hogy a tanulók a lehetőségekhez mérten a többségi oktatásban vehessenek részt, megfelelő szakmai támogatással.

Egyéni fejlesztés és értékelés: az SNI tanulók esetében: egyéni fejlesztési tervet kell készíteni, amely a gyermek képességeihez és szükségleteihez igazodik, a tanulók egyéni haladási ütemben fejleszthetők, és az értékelésük is ennek megfelelően történik.

Pedagógiai szakszolgálatok szerepe: a pedagógiai szakszolgálatok (pl. konduktív pedagógia, logopédia, fejlesztő foglalkozás, korai fejlesztés) segítik az SNI tanulók fejlődését, és szakmai háttérrel biztosítanak az iskoláknak.

A megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény

A jogszabályt azért alkották meg, hogy modernizálja a rokkantsági és rehabilitációs ellátások rendszerét, biztosítsa a megváltozott munkaképességű személyek társadalmi esélyegyenlőségét és foglalkoztathatóságát, ösztönözze az önálló életvitelt és a munkavégzés képességének megőrzését vagy visszanyerését, és átlátható, igazságos támogatási rendszert hozzon létre az egészségkárosodás mértékén alapulva. A törvény tehát nem csupán segélyezésre épül, hanem a rehabilitációt és a munkaerőpiaci visszatérést helyezi előtérbe.

A törvény két fő ellátástípust határoz meg:

- Rehabilitációs ellátás – azok számára, akik rehabilitálhatók, vagyis állapotuk javítható, és megfelelő támogatással ismét dolgozhatnak.
- Rokkantsági ellátás – azoknak, akik tartósan, jelentős mértékben egészségkárosodottak, és nem képesek a munkavégzésre.

A jogosultságot komplex minősítési rendszer alapján állapítják meg, amely orvosi, foglalkoztatási és szociális szempontokat egyaránt figyelembe vesz. A törvény különösen fontos a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulókból fiatal felnőtté váló személyek számára, akik közül sokan fogyatékoságuk vagy egészségi állapotuk miatt megváltozott munkaképességűnek minősülnek. Ennek megvalósulása érdekében a következő lehetőségek biztosítása jelenik meg a törvényben:

1) Támogatott átmenet az oktatásból a munka világába: Cél, hogy az SNI fiatal felnőttek ne essenek ki a rendszerből az iskola befejezése után, hanem támogatott módon léphessenek át a foglalkoztatásba. A rehabilitációs ellátás segíti a munkára való felkészülést, szakmai képzést, munkahelyi alkalmazkodást.

2) Egyéni rehabilitációs terv: az ellátás része az egyéni rehabilitációs terv, amely meghatározza, milyen képzések, fejlesztések, támogatások segíthetik a fiatal felnőtt munkába állását. Az SNI fiatal felnőttek esetében ez a terv figyelembe veszi a fogyatékoság típusát, a képességeket és fejlesztési lehetőségeket.

3) Foglalkoztatási támogatások: a törvény keretében a munkáltatók támogatást kapnak megváltozott munkaképességű személyek – így SNI fiatalok – foglalkoztatásához. Ez elősegíti, hogy a fogyatékos fiatalok védett munkahelyeken vagy támogatott foglalkoztatási formákban munkát vállalhassanak.

4) Szociális biztonság és önállóság: az SNI fiatal felnőttek számára, akik munkavégzésre tartósan nem képesek, a törvény rokkantsági ellátást biztosít, amely jövedelmet nyújt az önálló életvitelhez.

Ezzel párhuzamosan a cél, hogy ne elszigetelődjenek, hanem megfelelő támogatással a társadalom aktív tagjaivá váljanak.

A pedagógusok új életpályájáról (Púétn) szóló 2023. évi LII. törvény

A jogszabály elsősorban a pedagógusi foglalkoztatás — jogviszony, életpálya, díjazás, munkafeltételek — rendszerét modernizálja a köznevelésben. Bár a törvény nem kifejezetten csak az SNI tanulókat célozza, mégis tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek az SNI tanulókkal foglalkozó pedagógusokra és intézményekre hatással vannak:

A 67. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a köznevelési foglalkoztatotti jogviszonyban álló pedagógus alapvető feladatai közé tartozik, hogy sajátos nevelési igényű tanuló esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak szerint végezze a nevelő-oktató munkát.

A 3. (3) bekezdés szerint azok a pedagógusok jogosultak gyógypedagógiai pótléokra, akik SNI gyermekek, tanulók óvodai nevelésében, iskolai nevelés-oktatásában vagy kollégiumi nevelésében vesznek részt, és vagy kizárólag SNI tanulókkal foglalkoznak, vagy az SNI tanulók aránya eléri a 33 %-ot.

Az igazgatói megbízással kapcsolatosan is külön szabály van: olyan intézményekben, amelyek kizárólag SNI tanulókat nevelnek-oktatnak, az igazgatónak speciális gyógypedagógiai vagy konduktori végzettséggel kell rendelkeznie

A Kormány rendelete

A kormányrendelet a Kormány által alkotott, a miniszterelnök által aláírt jogszabály, amelynek érvényességi feltétele a Magyar Közlönyben való kihirdetés. A jogszabályi hierarchiában közvetlenül a törvények alatt helyezkedik el, így azok rendelkezéseivel nem lehet ellentétes, ugyanakkor az állampolgárokra nézve közvetlenül kötelező előírásokat tartalmazhat. (Szabó, 2012; Téglási, 2026)

A teljesség igénye nélkül kronológiailag emeljük ki néhány Kormány rendeletet, ami a sajátos nevelési igényű tanulók szempontjából releváns.

A Nemzeti alaptanterv (NAT) kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet

A jogszabály célja, hogy meghatározza és egységes keretbe foglalja a nemzeti műveltség alapjait, az iskolai nevelés és oktatás értékeit, céljait, fejlesztési feladatait, valamint a tanulók fejlesztésének elveit és követelményeit.

A NAT meghatározza az iskolai nevelés és oktatás egységes tartalmi kereteit, biztosítja a tanulók kulcskompetenciáinak és alapkészségeinek fejlesztését, elősegítik a nemzeti és európai értékek, identitás és kulturális hagyományok megőrzését, mindezek mellett lehetőséget ad tanulói egyéni különbségek figyelembevételére, különösen a sajátos nevelési igényű tanulók esetében. A NAT az egész köznevelési rendszer tartalmi alapdokumentuma: minden iskola helyi tanterve erre épül, kiegészítve az intézmény saját pedagógiai programjával.

Az SNI tanulók oktatásában a NAT-ban megfogalmazott nevelési célokat a tanuló saját fejlesztési lehetőségeihez, fogyatékosságának típusához és mértékéhez kell igazítani. Fontos tehát hangsúlyozni, hogy a gyógypedagógiában a tantervi szabályozásnak a gyermek egyéni szükségleteit kell szolgálnia, nem az intézményeket. Gondoljunk itt arra, hogy az értelmileg akadályozottak oktatását korábban a foglalkoztató iskola modellje határozta meg, ma már a köznevelési törvény keretei között, egyéni fejlesztési terv alapján történik a nevelésük (Fazekasné, 1995).

A pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény végrehajtásáról szóló 401/2023. (VIII. 30.) Korm. rendelet

A rendeletet azért alkották meg, hogy gyakorlati szinten végrehajtsa a 2023. évi LII. törvény (Púétv.) rendelkezéseit, átlátható, egységes szabályokat teremtsen a pedagógusok munkakörére, bérezésére, minősítésére, előmenetelére, és biztosítsa, hogy az új pedagógus-életpálya rendszer megfeleljen a minőségi oktatás, a szakmai megbecsülés és az

utánpótlás céljainak. A jogszabály a köznevelési, szakképzési, kulturális és gyógypedagógiai intézményekben dolgozó pedagógusokat egyaránt érinti.

A rendelet rögzíti a különleges bánásmódot igénylő tanulókkal foglalkozó pedagógusok (gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus, konduktor) munkaköri feladatait és besorolását. Az SNI tanulók fejlesztését végző pedagógusokra a pedagógus I., pedagógus II., mesterpedagógus, kutatótanár fokozatok követelményei vonatkoznak, figyelembe véve az ellátott tanulók speciális igényeit.

1. sz. melléklete: A nevelési-oktatási intézményekben alkalmazott nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő alkalmazottak finanszírozott létszámát (pl. gyógypedagógiai asszisztensek)

2. sz. melléklete: A nevelési-oktatási intézményekben pedagógus-munkakörben alkalmazottak végzettségi és szakképzettségi követelményeit (pl. gyógypedagógus) írja le.

Kormány tagjainak (miniszterelnök, miniszterek) rendeletei

A kormány tagjainak (a miniszterelnöknek és a minisztereknek) rendeletei a jogszabályi hierarchiában a kormányrendeletek alatt helyezkednek el, így azok tartalmával nem ellenkezhetnek. Míg a kormányrendelet egy testületi döntési folyamat eredménye, addig a tagok rendeletei egyéni jogalkotási aktusok, amelyek szinte minden esetben származékosak, azaz konkrét törvényi vagy kormányrendeleti felhatalmazást igényelnek. A miniszterelnök a Kormány fejeként és stratégiai vezetőjeként határozza meg az általános politikát, míg a miniszterek, mint egy-egy szakmai ágazat (minisztérium) vezetői, saját feladatkörükben eljárva rögzítik a részlet-szabályokat. Ezek a rendeletek nem a Kormány, mint egész, hanem a kibocsátó tag személyes felelősségi körébe tartoznak, és érvényességükhöz elegendő az adott miniszter vagy a miniszterelnök saját aláírása. (Szabó, 2012; Téglási, 202.)

A teljesség igénye nélkül kronológiailag emeljünk ki néhány miniszteri rendeletet, ami a sajátos nevelési igényű tanulók szempontjából releváns.

A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névbaszárlatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet

A többször módosított, de még mindig hatályban lévő EMMI rendeletet azért hozták létre, hogy egységesen szabályozza az iskolák működését, a tanulók ellátását és különösen a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók támogatását, biztosítva számukra a megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai és fejlesztő szolgáltatásokat.

11.§ rögzíti, hogy az SNI tanulók oktatása és nevelése speciális feltételek mellett történik. Lényege, az intézménynek alkalmazkodnia kell a tanuló fogyatékoságához vagy fejlődési zavaraihoz, biztosítani kell a szakértői bizottság által javasolt fejlesztéseket, szükség lehet gyógypedagógusra, speciális eszközökre vagy egyéni tanulási módszerekre.

138.§ meghatározza azokat a speciális fejlesztő foglalkozásokat, amelyek az SNI tanulók számára kötelezően biztosítandók. Habilitáció: új készségek kialakítása (pl. kommunikáció, mozgás). Rehabilitáció: már meglévő, de sérült képességek fejlesztése vagy helyreállítása. Ezeket általában gyógypedagógus vagy más szakember tartja.

138/A§. rész az úgynevezett utazó gyógypedagógusi hálózatot szabályozza. Lényege: ha egy intézményben nincs megfelelő gyógypedagógus, akkor utazó szakember jár ki több intézménybe, és ott látja el az SNI tanulók fejlesztését.

140.§ a súlyosan vagy halmozottan fogyatékos tanulók oktatásának formáját szabályozza.

Fő jellemzői: a tanulás inkább fejlesztésre és életviteli készségekre irányul, kis létszámú csoportban vagy egyénileg történik, célja az önállóság, kommunikáció és alapvető készségek fejlesztés.

A 2025/2026. tanév rendjéről szóló 27/2025. (VII.24.) BM rendelet

Ez a rendelet minden tanévben megjelenik, mert szükséges országosan egységesen meghatározni az iskolai működés időrendjét. A rendelet célja, hogy szabályozza: a tanév kezdetét és végét; a tanítási napok számát; a szünetek időpontját (őszi, téli, tavaszi); a vizsgák és mérések időszakát (pl. érettségi, országos mérések); az iskolai szervezési feladatok kereteit. Így, az egész országban azonos rend szerint működnek az iskolák, ami megkönnyíti az oktatás szervezését és az országos vizsgák lebonyolítását. A rendelet nemcsak a többségi intézményekre, hanem a speciális intézményekre (EGYMIK-re) is érvényes, de a saját pedagógiai programjukhoz igazítva alkalmazzák.

Önálló szabályozó szerv (NMHH, MEKH, SZTFH, OAH) vezetőjének rendeletei

(2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1§ (3) bekezdés)

Ezeknek a szervezeteknek nincs közvetlen szerepük a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában, fejlesztésében vagy jogainak szabályozásában. Ezért az SNI-vel kapcsolatos jogi témákban nem szokás őket példaként említeni.

Helyi önkormányzati rendeletek

Helyi önkormányzati szinten lehetnek olyan jogforrások, amelyek közvetve vagy közvetlenül érintik a sajátos nevelési igényű tanulókat. Ezek általában nem kifejezetten „SNI-rendeletek”, hanem olyan helyi szabályok vagy programok, amelyek esélyegyenlőséget, oktatási támogatást vagy gyermekvédelmet szabályoznak. Jellemzően ilyenek az önkormányzatoknak kötelező jelleggel megalkotott Helyi esélyegyenlőségi Programjai. A programok elemzik például az SNI tanulók arányát a

város oktatási intézményeiben, és intézkedéseket javasolnak a támogatásukra

Határozatok

A határozatok, pontosabban a normatív határozatok a közjogi szervezetszabályozó eszközök csoportjába tartoznak, és érvényesülésük köre alapvetően intézményi jellegű. Ezek a döntések nem minősülnek jogszabálynak, mivel nem az állampolgárok összességére, hanem kizárólag a kibocsátó szerv saját szervezetére és az általa irányított apparátusra kötelezőek (Szabó, 2012; Téglási, 2026). Ilyen határozat például:

1295/2019. (V. 27.) Korm. határozat a fogyatékos-sággal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2019–2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról

A határozat azért jött létre, hogy hosszú távon átalakítsa a fogyatékos-sággal élő személyek ellátási rendszerét Magyarországon. A határozat célja, hogy a fogyatékos-sággal élő emberek ne nagy intézményekben éljenek, hanem kisebb közösségekben, önállóbb és emberközpontúbb ellátásban, ami jobban támogatja a társadalmi beilleszkedésüket.

Irányelvek

Az irányelvek azért jöttek létre, hogy szakmai útmutatást adjanak az SNI gyermekek neveléséhez. Az irányelvek meghatározzák, hogyan kell megszervezni a nevelést a fogyatékos-sággal vagy fejlődési zavarral élő gyermekek számára (Net1, Net2).

Kerettantervek

A NAT 2020 bevezetése miatt szükség volt az SNI tanulók számára is megfelelő tantervi szabályozásra. Célja, hogy az oktatás alkalmazkodjon a fogyatékos-ság vagy fejlődési zavar sajátosságaihoz, miközben a tanulók a lehető legteljesebben részt vehessenek az iskolai tanulásban. Az Oktatási Hivatal honlapján közzétett kerettantervek segítik,

hogy a tananyag és fejlesztés összhangban legyen a tanulók képességeivel és fejlődési ütemével (Net3).

Az SNI kerettantervek meghatározzák: a tananyag és fejlesztési célok módosított tartalmát; az alkalmazható pedagógiai módszereket és fejlesztési elveket; a tantárgyi követelmények és óraszámok rugalmas alkalmazását; az egyéni fejlődéshez igazodó differenciált oktatást és fejlesztést. A köznevelési intézmények ezek alapján készítik el a saját helyi tantervüket és pedagógiai programjukat.

Nemzetközi jog

A nemzetközi jogrend Magyarországon is hatályos része a transzformáció révén beépül a hazai jogrendbe. Ezek közül kettő bemutatására kerül sor röviden a jelen tanulmányban.

1966. december 16. Polgári- és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

A második világháború után szükség volt egy olyan nemzetközi megállapodásra, amely kötelezi az államokat az emberi jogok tiszteletben tartására és védelmére. Az egyezségokmány célja, hogy nemzetközi szinten garantálja a polgári és politikai alapjogokat, és kötelezze az államokat ezek tiszteletben tartására és védelmére.

2. cikk deklarálja, hogy: „minden személy számára az Egyezségokmányban elismert jogokat, minden megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.”

2006. 12. 13. New York- Egyesült Nemzetek (ENSZ) egyezménye a fogyatékos-sággal élő személyek jogairól (CRPD)

Az egyezményt azért alkották meg, mert a fogyatékos-sággal élő emberek sok országban hátrányos megkülönböztetéssel, kirekesztéssel és akadályokkal szembesültek az élet számos területén (oktatás,

munka, közlekedés, közélet). Az egyezmény kimondja, hogy a fogyatékossgal élő személyeknek ugyanazok az emberi jogaik és lehetőségeik vannak, mint minden más embernek, ezért az államoknak biztosítaniuk kell: az egyenlő hozzáférést az oktatáshoz; a társadalmi befogadást és esélyegyenlőséget; az akadálymentes környezetet és szolgáltatásokat; az önálló életvitel lehetőségét.

Hazánkban a 2007. évi XCII. törvény hirdette ki a CRPD-t. Ez a dokumentum alapozza meg a "Complex akadálymentesítés" és az "Egyetemes Tervezés" (Universal Design) elveit.

Az Európai Unió jogrendje

Ahogy a nemzetközi jogrend beépül a hazai jogrendbe, ugyanez mondható el az Európai Unió elsődleges jogforrásairól. Az Európai Unió másodlagos jogforrásai önálló, a belső (hazai) joggal nem keveredő jogrendet alkotnak, és a belső (hazai) jogrend fölött állnak (Patyi és Varga, 99.).

Az Európai Unió Alapjogi Chartája 2012/C 326/02

Az EU fejlődésével szükség volt egy közös, írott dokumentumra, amely világosan rögzíti az alapvető jogokat az uniós jogrendben. Célja, hogy megvédje az egyének jogait az uniós intézmények és a tagállamok intézkedéseivel szemben, és biztosítsa a személyek egyenlő bánásmódját, szabadságát és emberi méltóságát.

21. cikk rögzíti: „Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékossg, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.”

26. cikk rögzíti: „Az Unió elismeri és tiszteletben tartja a fogyatékkal élő személyek jogát az önállóságuk, társadalmi és foglalkozási beilleszkedésük, valamint a közösség életében való részvételük biztosítását célzó intézkedésekre.”

Az Európai Bizottság fogyatékossgal élő személyek jogainak érvényre juttatását szolgáló stratégiája a 2021 és 2030 közötti időszakra

A 2021 márciusában elfogadott stratégia, azért jött létre, hogy tíz évre szóló uniós keretet és cselekvési programot adjon a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelméhez és érvényesítéséhez az Európai Unióban. A stratégia arra törekszik, hogy a fogyatékossgal élő emberek: teljes mértékben élvezhessék emberi jogukat, ugyanúgy, mint mások; egyenlő esélyekkel vehessenek részt a társadalomban és a gazdaságban; szabadon dönthesse nek arról, hol és kivel élnek; akadálymentesen mozgathassanak az EU-ban; ne legyenek diszkrimináció áldozatai (Net4).

Jogforrási jellegű bírói jog

Az Alkotmánybíróság határozatai és a Kúria jogegységi határozatai nem jogszabályok, de kötelező jogforrások, amelyek a jogalkalmazókat is kötik.

AB Határozat

Az Alkotmánybíróság (AB) az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. A 15 tagú testület – melynek tagjait az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával tizenkét évre választja (Alaptörvény, 24.cikk) – többféle döntését is jogforrási jellegűnek tekinthetjük. Az Alkotmánybíróság az ügy érdemében határozattal, egyébként végzéssel dönt, döntése mindenkire nézve kötelező, a jogforrási jellegű döntései tehát határozati formában jelennek meg. Az Alkotmánybíróság „negatív jogalkotó”, ami azt jelenti, hogy egy gyógypedagógiát érintő rendelet alaptörvényellenes, az AB megsemmisítheti azt, így közvetlenül alakítva a jogrendet (Pokol, 2004). Például az Alkotmánybíróság az egyik AB határozatban megsemmisítette az egészségügyi törvény azon rendelkezését, amely a korlátozottan cselekvőképes (gyakran értelmileg akadályozott) betegek önrendelkezési jogát ugyanolyan mértékben korlátozta,

mint a cselekvőképtelenségét. A bíróság szerint a korlátozás nem volt arányos, és a korlátozottan cselekvőképes személyeket a cselekvőképes és cselekvőképtelenség közötti „tartományban” kellene kezelni (EBH 2007.1597. – Elvi bírósági határozat a gondnokságról).

Kúria Jogegységi határozat

A Kúria, mint a legfőbb bírósági szerv – a többi bírósági szervhez hasonlóan – igazságszolgáltatási tevékenységet lát el. Jogszabály, vagyis általánosan, minden polgárra kötelező magatartási szabályok alkotására nem jogosult. Az Alaptörvény azonban olyan aktusok kibocsátására jogosítja fel a Kúriát, amelyek ugyan nem jogszabályok (vagyis a polgárok és szervezeteik számára nem közvetlenül kötelező magatartási szabályok), de olyan kitüntetett jogalkalmazói jogforrások, amelyeket a jogalkalmazó szerveknek, így a közigazgatási szerveknek is, jogalkalmazó tevékenységük során figyelembe kell venniük. Például az egyik EBH kimondta, hogy a gondnokság alá helyezési perekben annak megállapítása, hogy mely ügycsoportok tekintetében szükséges a cselekvőképesség korlátozása, nem orvosszakértői, hanem jogkérdés. A Kúriai EBH-jal ezzel megakadályozza, hogy a bíróságok automatikusan, kritika nélkül vegyék át az orvosszakértői javaslatát. A bíróságnak a bizonyítási eljárás egésze alapján kell döntenie arról, hogy az egyén állapota valóban indokolja-e a jogkorlátozást (EBH 2007.1597. – Elvi bírósági határozat a gondnokságról).

Összegzés

A gyógypedagógiai feladatellátás jogforrási környezete az elmúlt két évtizedben gyökeres szemléletváltáson ment keresztül. A korábbi, kizárólagos orvosi paradigmát – amely a fogyatékoságot egyéni „hibaként” vagy gyógyítandó állapotként kezelte – felváltotta a társadalmi és emberi jogi megközelítés (Halmos, 2016). Ennek a folyamatnak

a legfontosabb mérföldköve a fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (CRPD), amely a hazai jogrendszerbe történő átültetése (2007. évi XCII. törvény) révén minden ágazati szabályozás felett álló zsinórmértékké vált.

A magyar jogforrási hierarchia elemzése alapján megállapítható, hogy a gyógypedagógia alapjait az Alaptörvény XV. cikkében rögzített esélyegyenlőségi garanciák és a művelődéshez való jog fektetik le. A törvényi szintű szabályozásban az Nkt. (2011. évi CXC. törvény) biztosítja a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók speciális ellátáshoz való jogát, míg a Fot. (1998. évi XXVI. törvény) és az Ebktv. (2003. évi CXXV. törvény) együttesen teremtik meg a diszkriminációmentesség és az észszerű alkalmazkodás követelményének kereteit.

A fejlődés kulcsa a jövőben a klinikai szemponatok és a befogadó szemlélet ötvözése, ahol a jog elsődlegesen az egyén méltóságát és integrációját szolgálja. Az Alapvető Jogok Biztosa 2023 óta független ellenőrző mechanizmusként garantálja a folyamat sikerét. Ezáltal a gyógypedagógia jogi háttere már nem csupán technikai keret, hanem az esélyegyenlőség és az igazságosság megvalósulásának záloga.

Irodalom

- Bárány L.né, Rostás S., Szlávik T., & Szegedi E. (szerk.) (2005). *Általános kislexikon*. I. k., Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó.
- EBH 2007.1597. Elvi bírósági határozat a gondnokságról
- Fazekasné Fenyvesi M. (1995). A NAT és a gyógypedagógia Értelmileg akadályozottak fejlesztési perspektívái. *Gyógypedagógiai Szemle*, 23 (4). 249-255.
- Halmos Sz. (2016). A fogyatékoság orvosi és társadalmi modelljének szintézise, különösen a munkajog területén PPK-ÁJK doktori értekezés, Budapest
- Patyi A., & Varga Zs. A. (2013). *Általános közigazgatási jog*. Ludovika Egyetemi sorozta, Budapest.
- Pokol B. (2000). *Jogi alaptan*. Rejtjel Kiadó, Budapest.
- Szentkatolnay M., Gombkötő A., Péter T., & Szauer Cs. (2011). Hogyan biztosítsunk a különféle közszolgáltatásokhoz egyenlő esélyű hozzáférést mindenkinek? *Gyógypedagógiai Szemle*, 39 (1). 57-67.

Szabó M. (2011). *Bevezetés a jog-és államtudományokba*. Miskolc, Bíbor Kiadó.

Téglási A. (2025). Magyarország jogforrási rendszere. *Közigazgatási Szakvizsga*, NKE, Budapest ([Link](#)).

Net1: *A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve*. ([Link](#))

Net2: Oktatási Hivatal: Köznevelési kerettantervek. ([Link](#))

Net3: Oktatási Hivatal: Kerettantervek a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához ([Link](#))

Net4: European Commission: Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030 ([Link](#))